

Олена ГАСЬКЕВИЧ

Helena HAŚKIEWICZ

PRASA UKRAIŃSKA KRZEMIENĆA W LATACH 20-30 XX w.

У міжвоєнний період у Кременці спостерігався справжній видавничий бум. Хоча польськомовні часописи, безперечно, мали кращі умови розвитку, активно розвивалася також преса українська та єврейська.

Тему української преси у Кременці докладно дослідив Аркадій Животко[1], активний діяч кременецької «Просвіти» 20-х років минулого століття. З'явилося тоді ряд видань, метою яких було задоволення національно-політичних і культурних запитів а також захист економічних інтересів представників української спільноти. Кременецький повітовий Союз Кооперативів (видавець: Союз Кооперативів

(
Zwi
ą
zek
Sp
ół
dzielczy
)

, вул. Широка 122 на чолі із Л. Панькевичем заснував шістнадцятисторінковий місячник «Зоря Кращого». Співпрацювало у ньому багато відомих діячів української кооперації, таких як: М. Трепет, І. Грабів. У 1922-23 роках з

явилися лише три номери цього часопису. Його девізом було: «У спільній праці і єднанні знайдеш своє щастя, свою силу». Часопис адресувався, в основному до сільського населення, редакція прагнула «дати читачеві все, що є кращого у кооперації», звертаючи основну увагу на освіту, яка «є рідною сестрою кооперації» і на все, «що потрібно члену кооперації у його повсякденній праці»

[2]

. Місячник висвітлював працю сільських кооперативних господарств, сприяв просвітницькій діяльності серед селян, давав економічні і організаційні поради. Після вимушеного переселення ряду діячів української Кооперації на територію центральної Польщі «Зоря Кращого» перестала існувати. На Волині утворилося кілька інших регіональних видань цього ж профілю, такі як «Супруга» (Здолбунів, 1924), «Нова Скиба» (Луцьк, 1933), а також «Рідний колос» (Луцьк, 1933).

Центром релігійного життя православної громади у Кременці була православна семінарія, що функціонувала при Богоявленському монастирі. Вона стала також і центром видавничої діяльності, спрямованої на релігійне просвітництво православної спільноти а також плекання народних церковних традицій. У існуючому там видавництві Волинської православної консисторії стараннями Волинського Єпархіального місійного комітету опубліковано «Український православний календар» у двох версіях: для духовенства, з літургічною частиною, і для вірян. Окрім церковних відомостей він містив також багато інформації місіонерського, історичного та белетристичного змісту. З'явилися для видання: в 1022 році – російською мовою, а українською.

В календар

і заохочувалося до виголошення проповідей та відправу богослужінь українською мовою. Календарі друкувалися у друкарні Вольфа Цвіка. У 1021-22 роках у тому ж видавництві вийшов українськомовних двотижневик «Православна Волинь» під редакцією Василя Біднова. Головним завданням його було: інформування духовенства та вірян про різні події і факти церковно-адміністративного життя єпархії а також, по можливості про всі проблеми та справи церковного життя.

[3]

Часопис ділився на дві частини: офіційну та неофіційну, де друкувалися проповіді, статті на історичну, місіонерську та етнографічну тематики, оповідання із життя православних парафій. Дотепер неофіційна частина «Православної Волині» є неоціненним джерелом інформації про народні звичаї, обряди історію волинських сіл. В 1923 році з'явилося перше видання «Місіонерські бесіди Волинської Єпархії».

Джерелом знань про життя православної громади є двотижневик «Церква і нарід» під редакцією Івана Власовського, секретаря Волинської духовної консисторії у Кременці. Часопис видавався до 1938 року, а перший його примірник з'явився 1 квітня 1935 року. Окрім офіційних та інформативних повідомлень тут містилося також багато матеріалу з царини історії, краєзнавства а також трохи художньої літератури, наприклад:
З історії перекладів Святого Письма на українську мову, Історичні пам'ятки на Волині,

Археологічні пам'ятки Волині

авторства І. Шумовського та

Церковна музика

М.Тележинського. З 1928 року у Кременці видавався тижневик «Духовний сіяч». Це був церковно-народний ілюстрований часопис під редакцією А. Вітенка, який друкувався у друкарні В. Цвіка. Часопис закрито у 1931 році за уміщений там опис національно-патріотичної маніфестації на Великдень у містечку Клевань. На початку ХХ ст. у Кременці з

явилася протестантська церква п

ятидесятих років. До її організації долучився один із колишніх мешканців Кременця Д. Гарасевич, який виїхав на заробітки до Сполучених Штатів, і через деякий час повернувся як проповідник п

ятидесятих років. В 1936-1939 роках для протестантів видавалося два місячники. Перший називався «Будівничий церкви Божої». Він мав 4 додатки у вигляді кварталників. Видавець – Д. Гарасевич, вул. Джерельна 15. Він доходив аж до Америки і служив для підтримки тісних контактів з тамтешніми «християнами віри євангельської» [4]

». Другим євангелістським часописом, що видавався у Кременці був «Євангельський голос».

У міжвоєнний період у Кременці утворилося кілька молодіжних і дитячих видань. Були це видання короткочасні і свідчили про велику потребу читання українською мовою та прагнення молоді до просвітництва а також про не абияку рішучість та самовідданість видавців і редакторів. Особливої уваги заслуговують такі найменування: у 1921-1922 роках Гурток гімназійної молоді розпочав видавництво рукописного журналу «Проліски». З'явилися лише три номери. Обкладинка журналу була ілюстрована вручну, а деякі сторінки оздоблені зображенням пролісків. Ці перші квіти втілювали думки та прагнення молоді, що як проліски, пробиваючись крізь сніг, символізували боротьбу за свободу.

[5]

Варто теж згадати газету «Перші кроки», що видавалася у Кременці в 1921-1922 роках. Газета налічувала 20 сторінок, мало ілюстровану вручну кольорову обкладинку. Газета видавалася учнями 4 класу

у

української гімназії. Метою газети був розвиток національної свідомості української молоді. Багато місця тут уділялося висвітленню літературного доробку учнів. Доля рукописних шкільних часописів була дуже короткою. Шістнадцятисторінковий літературний журнал «Хвиля» був літографований. Видавець – Ф. Пивниченко, редактори: В. Даниленко та А. Гайовий з участю майбутнього письменника Уласа Самчука. До редколегії належали: А. Офіренко, У. Самчук, А. Гайовий а також вчитель Української гімназії Василь Кавун. Варто теж згадати літературно-суспільний альманах «Віра», започаткований Кременецьким повітовим товариством «Просвіта». Весь його тираж було конфісковано і знищено. Єдиний екземпляр зберігся у бібліотеці Українського історичного кабінету у Празі. Це була збірка, що налічувала 37 сторінок і містила поезію, мемуари та суспільно-політичні статті

[6]

.

Подібний напрямок мав також рукописний журнал «Юнацтво» під редакцією У. Самчука. Це був орган нелегального учнівського гуртка у Почаєві. Головний його завданням було поглиблення знань у галузі рідної літератури та єднання молодих національних сил[7]. Завдання єднання дітей на «основі самореалізації та національного усвідомлення» ставило перед собою, видане у 1922 році, «Рідне гніздечко», орган «Дитячого клубу», що діяв при кременецькій «Просвіті». Тут подавалися невеличкі віршики, оповідання, хроніка. Часопис машинописний. До редакційного комітету належали Л. Індісова та І. Папара.

[1] А.П. Животко, Історія української преси. Упорядник

[2] «Зоря Кращого», 1922, № 2, ст. 3.

[3] «Православна Волинь», 1922, №3 Ч.1. ст.2

[4] «Будівничий Церкви Божої», Березень 1937, № 3. С.2.

[5] «Проліски», 1921, №1. С. 2.

[6] М. Галушко, Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886-1944рр.) Львів 2008. С. 242

[7] Там само. С. 246

